

DE REDACTIE PRIVAAT

EN NOG OVER DE GERECHTELIJKE ACHTERSTAND

De vertraging in de afwikkeling van de processen aanhangig bij de hoven en rechtbanken is één van de grote zorgen van de Minister van Justitie, van het Parlement, van de magistraten en vanzelfsprekend van de belanghebbende rechtzoekenden. Er wordt hier niet teruggekomen op de oorzaken daarvan. Wel wordt even nagegaan wat daaromtrent reeds werd gedaan en wordt een blik vooruit geworpen op wat nog kan worden gedaan.

De laatste jaren werden een aantal kwantitatieve maatregelen genomen. Het aantal magistraten van de Raad van State, van de hoven en rechtbanken is verhoogd. In de rechtbanken van eerste aanleg zijn de kamers van één rechter de regel. De volstreekte bevoegdheid van de vrederechters is op 75.000 fr. gebracht en hun werd de kennisgeving van nieuwe domeinen toevertrouwd — de toepassing van de wetten m.b.t. de geesteszieken en het consumentenkrediet. Door de laatste hervorming van het procesrecht bij de wet van 3 augustus 1992, zijn, zoals bij de procesvoering van de Raad van State, een aantal maatregelen ingebouwd die een einde stellen aan de aangebrachte processen bij niet naleving van termijnen en proceshandelingen.

Cijfermatig zullen deze maatregelen ongetwijfeld resultaten opleveren. Of de rechtsbedeling zelf er beter op wordt, zal de tijd uitwijzen. Toch al enkele bedenkingen. De verhoging van het aantal magistraten heeft nog nooit echt een achterstand opgelost, wel de kans op uiteenlopende rechtspraak vergroot. De veralgemeende instelling van de alleenzettelende rechter in eerste aanleg draagt zeker niet bij tot de beroepsvorming van de pas benoemde rechters. Bij de vredegerichten was er tot nu toe geen achterstand: zullen de vrederechters de toevloed van zaken kunnen verwerken met dezelfde inzet en kwaliteit? Tenslotte is de mechanische afwerking van zaken wel een bevredigende oplossing voor de belanghebbende burger, voor wie de procesvoering toch uiteindelijk bestaat? Laten we die problemen even rusten en de afgewogen resultaten over enkele tijd bekijken: de hervormingen zijn nu eenmaal gerealiseerd. Hierna wordt gepleit voor andere en wellicht meer diepgaande hervormingen van structu-

rele aard. Met die structurele hervormingen worden bedoeld, maatregelen die het aantal processen zelf sterk verminderen, vereenvoudigen of bemoeilijken.

Drie voorbeelden:

1. In de periode 1976-1986 werden in de arrondissementen van het Vlaams landsgedeelte 41.958 vonnissen van homologatie van wijziging van huwelijksvermogenstelsel uitgesproken: 3.835 zgn. grote wijzigingen, 38.124 zgn. kleine wijzigingen waarvan 321 weigeringen of stopzettingen; in beroep werden onderscheidenlijk door de Hoven van Beroep van Antwerpen, Brussel en Gent 16, 25 en 15, hetzij 56 arresten uitgesproken van een totaal van bijna 42.000 zaken. De weigeringen belopen 0,7% van het totaal. De kleine wijzigingen vormen 91,9% van het totaal(1). Het geringe aantal weigeringen bij de kleine wijzigingen toont zonder meer aan dat deze gerechtelijke procedure geen eigen volwaardige inhoud of betekenis heeft, zeker niet t.a.v. derden. Deze procedure resulteert alleen in bijkomende onnodige kosten, veel tijdverlies voor de partijen en onnodig veel materieel werk voor rechters en hun medewerkers.
2. Het Belgisch echtscheidingsrecht is zeer complex: er zijn niet minder dan 5 wegen om tot de echtscheiding te komen. De procedure is bijzonder ingewikkeld en formalistisch. De voorafgaandelijke procedure tot verzoening heeft geen enkel nut en betekenis en de procedure tot definitief maken van de echtscheiding is even zeer een ingewikkelde bedoening: de onderdelen oproeping in verzoening, schorsing van de procedure, toelating tot echtscheiding, betekening aan het vonnis aan de ambtenaar van de burgerlijke stand, zijn zovele overbodige, tijdrovende, kostelijke stappen: duizenden werkuren kunnen uitgespaard worden. Alleen moet met enige verbeelding en realiteitszin het geheel van de problematiek van de echtscheiding herdacht worden.
3. De Raad van State behandelt het contentieux van de openbare aanbestedingen. Uitgaande van de zgn. afscheidbare beslissingen wordt erga omnes een oordeel geveld over de wettelijkheid van de bestuurshandeling van toewijzing terzake. Omdat in de regel het beroep niet schorsend is, mondt die beslissing niet uit in een

(1) Cijfers van een onderzoek door het Centrum Burgerlijk recht van de V.U.B. door de studenten 3^e licentie onder de leiding van de auteur — Zie *Rev. Trim. Dr. Fam.*, 1992, 447-453.

gewijzigde toewijzing, doch, mede omdat de werken of leveringen inmiddels al uitgevoerd zijn, op een schadeloosstelling die *forfaitair* vastgesteld wordt op 10% van het bedrag van de inschrijving (art. 12, § 1, Wet 14, 14 juli 1976). De beslissing over de toekenning van de forfaitaire schadevergoeding behoort echter tot de bevoegdheid van de gewone rechter, die wel gebonden is door de uitspraak van de Raad van State, in het bodemgeschil: waarom die dubbele procesgang?

Er zijn nog meer fundamentele hervormingen nodig. De hoogste rechtscolleges — Arbitragehof, Hof van Cassatie en Raad van State worden overstelpt met verhalen, die niets meer zijn dan de verdere afwikkeling van de oorspronkelijke ingeleide betwisting. Het beroep bij de hoogste rechtscolleges is zo gezien dus niet een uitzonderlijk rechtsmiddel. In een aantal gevallen — vooral in strafzaken bij het Hof van Cassatie en in bestuurlijke geschillen voor de Raad van State — worden bij herhaling en zonder schroom — dezelfde rechtsvragen steeds opnieuw gesteld. Evenmin wordt rekening gehouden met de vaststaande rechtspraak van die rechtscolleges die nochtans een waarborg is voor de rechtszekerheid en een vaste leidraad voor de andere rechtscolleges en de bestuurlijk overheden. Waarom geen stelsel van sluizen inbouwen voor de toegang tot de hoogste rechtscolleges, waardoor beroepen die uitlopen op een bevestiging van een vaste rechtspraak of die niet steunen op nieuwe en belangrijke middelen die aanleiding kunnen zijn tot een wijziging van een bestaande vaste rechtspraak — zonder meer geweerd worden, om niet te spreken van de kennelijk niet ontvankelijke beroepen (buiten de termijn, zonder middelen, zonder uiteenzetting) ...

Op het eerste gezicht lijkt de voorliggende selectie ergens willekeurig, discriminerend en ondemocratisch. Grondig bekeken is dat niet zo wanneer die selectiebeslissingen genomen worden door een rechter van het betrokken rechtscollege op grond van een voorbereidende studie. Er is geen discriminatie wanneer overbodige rechtspraak geweerd wordt, zeker minder dan nu waar de rechters door overbelasting met overbodige beroepen, de studie en de afhandeling van de interessante en gegronde beroepen moeten uitstellen en dus in een zekere mate verwaarlozen. Het voorgestelde selectiesysteem is ook niet ondemocratisch, want in ieder geval komt er een gerechtelijke beslissing, zij het in vereenvoudigde vorm. Het voorgestelde stelsel bestaat om maar enkele voorbeelden te noemen in de supreme court van de U.S.A., en in de hoogste rechtscolleges van Zweden. De efficiënte werking van het gerechtelijk apparaat is essentieel voor die

van de rechtsstaat: de wetgever moet die behartigen door algemene structurele ingrepen in de algemene conceptie van de wetgeving en voor de hoogste rechtscolleges in het bijzonder door het instellen van een selectieve toegang.

G. BAETEMAN